

QUIRINIUS

21 po Kr. zemřel. Na začátku svého působení v Sýrii a Kilikii zorganizoval sčítání lidu v Judsku, když se toto území stalo po sesazení Archelaa (*HERODES, 2) římskou provincií. Jde o sčítání, jež zaznamenal Josephus (Ant. 18. 1–3, 26), a nacházíme o něm zmínku i ve Sk 5,37. Z *Lapis Venetus* (CIL, 3. 6687) se dovídáme, že se sčítání pod Quiriniovou záštitou nekonalo pouze v Judsku. Tento nápis zaznamenává životní dráhu jednoho úředníka, který sloužil v době Quiriniova legátství v Sýrii a Kilikii a prováděl jeho jménem sčítání lidu v syrském městě Apamea. *Sčítání lidu z L 2,1nn muselo proběhnout nejméně o 9 let dříve.

Zpráva o tomto dřívějším sčítání v L 2,2 se většinou chápe jedním ze dvou způsobů: „Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius“ (EP), nebo „Tento soupis se konal před tím soupisem, který byl proveden, když v Sýrii vládl Quirinius“ (NS). Možnost, že Quirinius působil v Sýrii

již někdy dříve (*CHRONOLOGIE NZ), potvrzuje řada badatelů (zejména W. M. Ramsay) na základě *Lapis Tiburtinus* (CIL, 14. 3613). Tento nápis, zachycující životní dráhu významného římského úředníka, je naneštěstí poškozen, takže jeho jméno zde chybí, ale z detailů, které se dochovaly, lze usuzovat na Quirinia. Dovídáme se např., že když se dotyčný stal císařským legátem Sýrie, vstoupil do tohoto úřadu „podruhé“ (lat. *iterum*). Otázkou však zůstává, zda se stal podruhé císařským legátem Sýrie, anebo podruhé obdržel císařské legátství jako takové, když předtím již v této funkci spravoval nějakou jinou provincii.

Formulace je zde dvojnásobná. Ramsay zastával názor, že mezi r. 10 a 7 př. Kr. byl Quirinius jmenován dodatečným legátem Sýrie, aby vedl válku proti Homanadensům, zatímco civilní správu provincie měli v rukou jiní místodržitelé, včetně Sentia Saturnina (8–6 př. Kr.), za jehož vlády se podle Tertulliana (*Adv. Marc.* 4. 19) konalo sčítání z L 2,1nn. Byly však for-

mulovány pádné argumenty (zejm. R. Syme) ve prospěch názoru, že Quirinius předtím působil jako legát Galacie, kde mohl být z Homanadensy přímo zodpovědný. Existuje názor, že spíše než „Quirinius“ bylo v L 2,2 původně jméno „Saturninus“, které, jak se zdá, četl ve svém opise tohoto textu Tertullian (B. S. Easton, *The Gospel according to St Luke*, 1926, str. 20; J. W. Jack, „The Census of Quirinius“, *Expt* 40, 1928–9, str. 496nn). Možností, že sčítání proběhlo před sčítáním, jež vedl Quirinius (tako NS), se zabývá M. J. Lagrange, *RB* n. s. 8, 1911, str. 60nn; F. M. Heichelheim in T. Frank (ed.), *An Economic History of Ancient Rome*, 4, 1938, str. 160nn; N. Turner, *Grammatical Insights into the NT*, 1965, str. 23n.

BIBLIOGRAFIE. W. M. Ramsay, *Was Christ Born in Bethlehem?*, 1905; L. R. Taylor, „Quirinius and the Census of Judaea“, *American Journal of Philology* 54, 1933, str. 120nn; R. Syme, „Galatia and Pamphylia under Augustus“, *Klio* 27, 1934, str. 122nn; další literatura uvedená v *TCERK*, 1, 1955, str. 222 (s. v. „Census“). F.F.B.

RAAMESSES (eg. *Pr-R'mssw*, Pi-Ramessé = panství Ramessovo). Město v Egyptě uvedené spolu s Pitomem, kde Izraelci velmi trpěli (Ex 1,11; 12,37; Nu 33,3). Bylo to slavné sídlo Ramesse II. (asi 1290–1224 př. Kr.) ve V Deltě. Králové 18. dynastie zde nestavěli. Vědci nejdříve lokalizovali Pi-Ramessé v Pelúsiu, později jej na základě Montetových vykopávek ztotožnili s Tanisem (*SÓAN). Nicméně veškerý raamseský stavební materiál v Tanisu již byl použit. Zbytky paláce, výroby skla a domů knížat a vysokých úředníků (se stopami po chrámu) nalezené v Kantare a blízkém okolí 30 km J od Tanisu téměř jistě označují místo, kde se nacházel Ra'amses/Pi-Ramessé. Odtamtud začal exodus (Ex 12,37) (*TÁBOR U MOŘE). O několik století dříve se v této oblasti usadil Jákob (Gn 47,11).

BIBLIOGRAFIE. A. H. Gardiner, *JEA* 5, 1918, str. 127–138, 179–200, 242–271; P. Montet, *RB* 39, 1930, str. 5–28; L. Habachi, *ASAE* 52, 1954, str. 443–562; J. van Seters, *The Hyksos*, 1966, str. 127–151; M. Bietak, *Tell el-Dab'a*, 2, 1975, především str. 179–221, tab. 44n. C.D.W. K.A.K.

RABA

1. Město s přilehlými dvorci v hornaté části Judska (Joz 15,60), pravděpodobně Rubute z Amarnských dopisů z Thutmose III., jež se rozkládalo v oblasti Gezeru.

2. Hlavní město Amónu, nyní Amán, metropole Jordánska, 35 km V od Jordánu. Jeho celý název se objevuje v Dt 3,11; 2 S 12,26; 17,27; Jr 49,2; Ez 21,20 jako „Raba Amónovců“ (*rabbat b'ně ammôn*) a je zkrácen na Rabu (*rabbā*) v 2 S 11,11; 12,27; Jr 49,3 atd. Jméno určitě znamená „Hlavní město“ (LXX má v Dt 3,11 *akra* = citadela). Zde se nacházelo železné lože bášanského krále Óga (Dt 3,11).

S rostoucí mocí Izraele se vzdávali i Amónovci. V Chanúnovi, synu Náchašovu, měl David silného nepřítele. Když Chanúnovi spojenci porazili Aramejce, podařilo se Davidovi a Jóabovi nad Amónovci zvítězit. Jóab oblehl Rabu, předal však velení Davidovi, aby triumf patřil králi. Obyvatelé byli podroběni nuceným pracím (2 S 10; 12,26–31; 1 Pa 19,20). Po

RABSAR

Šalomounově smrti Amónovci znovu získali nezávislost a způsobil Izraeli těžkosti. Proti Rabě, která symbolicky představovala Amónovce, mífily výroky proroků (Jr 49,2n; Ez 21,20; 25,5; Am 1,14).

Za vlády Ptolemaia Filadelfa (285–246 př. Kr.) byla Raba přestavěna a přejmenována na Filadelfii. Stala se jedním z měst Dekapole a významným obchodním centrem.

V sousedství Amánu se dnes nacházejí rozsáhlá archeologická naleziště. V prostoru letiště byla odkryta budova z 13. století př. Kr. (pozdní doba bronzová), kde se ukládaly zpopelněné pozůstatky mrtvých, mezi nimi i malých dětí, pravděpodobně obětovaných *Mólekovi. V samotném hlavním městě archeologové objevili zbytky byzantských, římských a helénistických měst, sochy a nápisy z 8. a 7. stol. př. Kr. i stopy po opevnění z pozdní doby bronzové.

BIBLIOGRAFIE. F. M. Abel, *Géographie de la Palestine*, 2, 1933, str. 423–425; G. L. Harding, *Antiquities of Jordan*, 1967, str. 61–70; J. B. Hennessy, *PEQ* 98, 1966, str. 155–162; C. M. Bennett, *Levant* 10, 1978, str. 1–9. J.A.T. A.R.M.

RABBI, RABBONI Hebr. termín *rab* („velký“) sloužil k označení uznávané osoby, *rabbi* („můj velký“) představoval uctivou formu oslovení. Koncem 2. stol. př. Kr. výrazem *rab* titulovali učitele, *rabbi* znamenalo „můj učitel“. Později ztratila přípona svůj přivlastňovací význam a slovo „rabbi“ se začalo používat v souvislosti s pověřenými učiteli Zákona; v moderním judaismu označuje ty, kdo byli pro tuto práci ordinováni. Od NZ doby se tento pojem neomezoval pouze na oficiální užití. Zřetelné šlo o čestný titul, který se 1x vyskytuje v souvislosti s Janem Křtitelem a 12x se vztahuje k našemu Pánu. Na rozdíl od zákoníků, kteří měli rádi, když je někdo nazýval „rabbi“ (EP Mistře), by se Ježíšovi učedníci takto neměli nechat oslovovat, protože „jediný je váš Mistr“ a „vy všichni jste bratři“ (Mt 23,7n). Ř. přepis hebr. výrazu je *rabi* nebo *rabbei* a z citovaného textu i z J 1,38 a 20,16 jednoznačně vyplývá, že hebr. slovo mělo stejný význam jako ř. *didaskalos*.

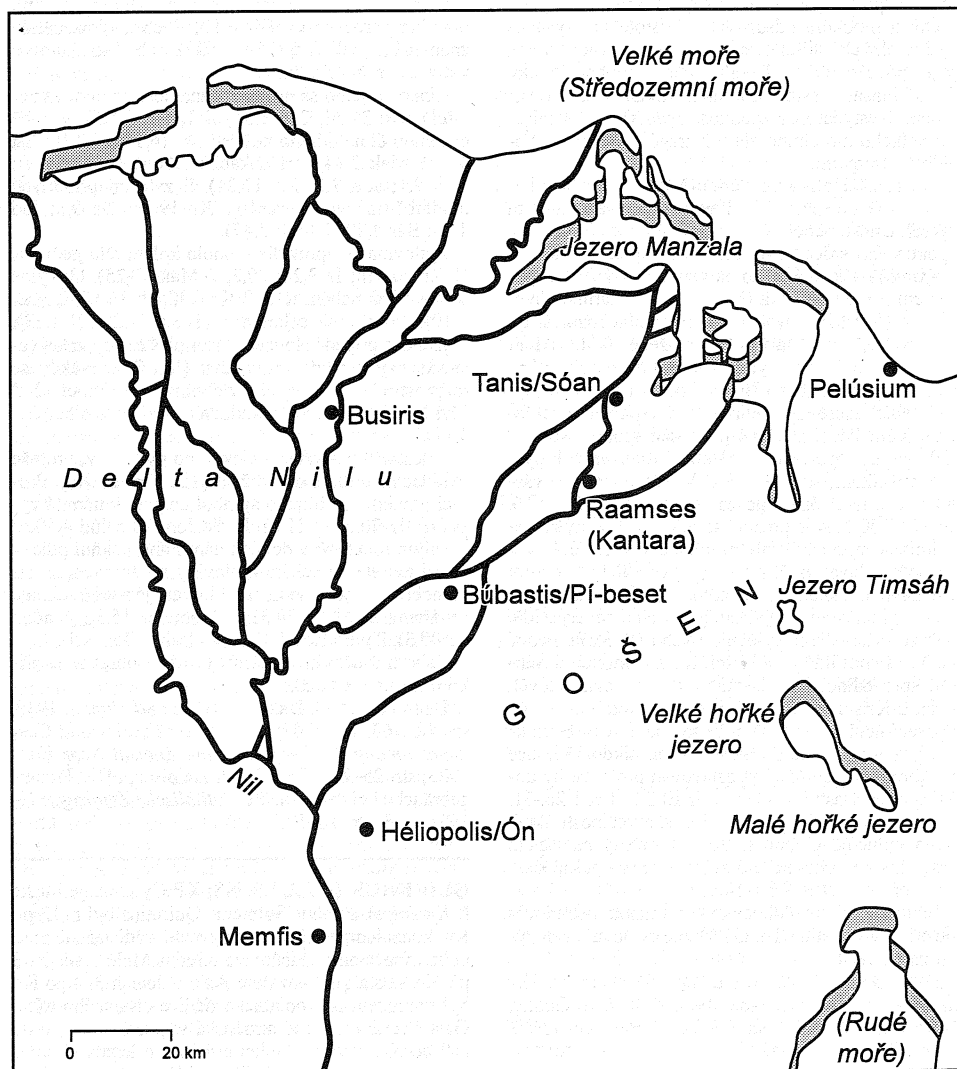
„Rabboni“ (*rabbūni*) představuje zesílenou formu „rabbi“ a objevuje se při oslovení našeho Pána v Mk 10,51 a J 20,16.

BIBLIOGRAFIE. G. H. Dalman, *The Words of Jesus*, 1902, str. 331–340; E. Lohse, o *rabi*, *rabbūni*, *TDNT*, 6, str. 961–965; H. L. Ellison, *NIDNTT* 3, str. 115n. F.F.

RABMAG Oficiální postavení bab. *Nergal-sarešera v době dobývání Jeruzaléma r. 587 př. Kr. (Jr 39,3.13, KP). Často se srovnává s *rabu emga* = vznešený a moudrý, královským titulem, který si přivlastnil Neriglissar, a s *rab mahhu* = hlavní z úředníků *mahhu* (spíše administrativních než náboženských). Jedná se však pravděpodobně o hebr. tvar výrazu *rab mu(n)gi*, titulu asyr. a bab. dvorních úředníků, nicméně přesný význam dosud neznáme. D.J.W.

RABSAR Titul „nejvyšší dvořan“.

1. Jeden ze tří Asyřanů, který vyslal Sancherib do Jeruzaléma vyjednávat s Chizkijášem (2 Kr 18,17 KP; sr. Iz 36,3, kde titul chybí).

Raamses (Kantara) v Gošenu.